

Tale til *Fredningerifare*-event søndag d. 20. januar 2019

Danmark er et relativt lille og gennemmatrikeret land. Der er ingen hvide pletter tilbage på kortet – måske bogstaveligt talt lige med undtagelse af Råbjerg mile set fra luften og Møns lodrette klinger set fra Øresund; begge er jo i øvrigt fredet. Der er kamp om hver kvadratmeter af vores landskab, og konfliktpotentialer er derfor ofte stort, når arealanvendelsen i et givent område er i spil. Som regel står naturen til at tabe, fordi den menneskelige råderet typisk indebærer en fysisk nyttiggørelse af arealet, som sjældent sker i overensstemmelse med naturens egen balance og dynamik. Vi dyrker og vi dræner og vi etablerer barrierer i landskabet, som fragmenterer naturen og splitter den økologiske sammenhæng. Det har vi gjort i århundreder og det fortsætter vi ufortrødent med for at skabe øget mobilitet, velstand, vækst og – nå ja, økonomisk vinding. Og det er jo nu engang sådan, at når summen af tilgængeligt areal forbliver konstant, mens vore aktiviteter gradvist øges og udvides, ja, så vil der før eller siden opstå behov for at prioritere pladsen, således at alle tilgodeses. Også naturen.

Se, det er her, DN og fredningsretten kommer ind i billedet.

Danmarks Naturfredningsforening har en erklæret ambition om at beskytte, forbedre og genskabe Danmarks mest unikke naturværdier. Det kan vi gøre på mange måder, med mange midler, og i mange fællesskaber. Men iblandt, er der kun én mulighed tilbage når alle andre er udtømte, og dét er, at rejse en fredningssag.

Det er et lovfæstet privilegium, som DN blev tildelt af Thorvald Stauning og den daværende regering tilbage i 1937, med det visionære formål at give naturen en stemme, der kunne tale imod snævre, kortsigtede interesser. Og det er et privilegium, som DN siden har værnet om med respekt, omtanke og ydmyghed, i vished om dets betydning for samfundet, men også i erkendelse af dets mulige konsekvenser for den enkelte.

Gennem tiden er det blevet til ganske mange fredninger over hele landet. Nogle har haft et egentligt naturspecifikt formål, mens andre har været landskabsfredninger med et mere æstetisk eller kulturhistorisk sigte. Fælles for dem alle har nok været, at de i høj grad har afspejlet den tid, hvori de blev etableret og det natursyn, der var fremherskende, da det skete.

I dag er det imidlertid sådan, at et klart mål for DN når vi rejser en fredningssag – oftest sammen med staten eller en kommune – er beskyttelse og fremme af den biologiske mangfoldighed. Dvs., at en fredning ideelt set skal skabe plads og sammenhæng i landskabet til naturen, og at forvaltningen af området – dvs. den måde, hvorpå vi bruger eller ikke bruger det – og dets forskellige naturtyper, skal være målrettet naturens – dyrene og planternes – behov. Det kan måske indebære, at der skal sættes græssende dyr ud på engen eller i skoven, fremfor at man dyrker markerne eller fælder træerne. Det kan også betyde, at man stopper nogle dræn og grøfter, så grundvandsstanden stiger, og nogle gange kan det måske ligefrem betyde, at man slet ikke gør noget som helst, men bare overlader naturen til sig selv. Ja, allerbedst er det oftest at bruge alle redskaberne i værktøjskassen, så indsatsen bliver varieret og tilpasset det konkrete

behov på en given lokalitet. Pointen er, at amputerede eller nedbrudte økosystemer skal genoprettes, således at balancen i naturen atter indfinder sig og kan opretholdes, uden til stadighed at blive kompromitteret af vores aktiviteter. Vi skal med andre ord understøtte, fremfor at undergrave. Kun på den måde vil det lykkes os at standse tilbagegangen blandt alle vore medskabninger og bevare en rig og levende natur, fuld af uforudsigelighed og oplevelser.

For ja, vi skal naturligvis fortsat have adgang til den, som en grundlæggende forudsætning for vores interesse, forståelse og hengivenhed for den vilde natur.

Og så er der selvfølgelig undtagelsen, som bekræfter reglen. Så kan der altså også være nogle gange, hvor helt særlige omstændigheder gør det muligt eller ligefrem bydende nødvendigt, at bruge fredningsinstrumentet, målrettet andre behov end lige netop biodiversiteten. Hvor en stærk og ukrænkelig arealbeskyttelse er afgørende for varetagelsen og beskyttelsen af et fælles gode, der rummer åbenlys og umistelig værdi for et stort befolkningsflertal. Som f.eks. en grøn oase i en urban ørken. Som f.eks. en botanisk have og en bypark i midten af Aarhus.

Der er flere grunde til, at vi står netop her i Botanisk Have i dag, og ikke i én de andre smukke fredninger i Aarhus Kommune. Det er selvfølgelig ikke helt uvæsentligt, at det er et centralt og let tilgængeligt mødested for aarhusianerne, hvilket alt andet lige øger sandsynligheden for et stort fremmøde og et veloplagt publikum – når man gerne vil ha' et stort fremmøde og et veloplagt publikum!

Men først og fremmest er Botanisk Have et klasseeksempel på én af den slags fredninger, som med garanti IKKE var blevet gennemført, havde det ikke være for netop DN's enestående ret til at rejse fredningssag – også når myndighederne ikke vil være med, eller ligefrem modsætter sig!

Som I nok ved, rejste DN i 2014 fredningssag for Botanisk Have. Det gjorde vi for at sikre den imod vedvarende indskrænkning fra et hastigt ekspanderende museum og en driftig byudvikling, der har det med diskret at sluge de tilbageværende, grønne områder, bid for bid. Og skønt vi søgte det daværende byråds opbakning og inviterede til et fælles initiativ, blev vi mødt med modstand og forsikringer om, at en såkaldt bevarende lokalplan skam ville sikre parken den samme, varige beskyttelse som en fredning. Men idet en lokalplan efter vores overbevisning ikke er mere sikker end det til enhver tid siddende politiske flertal, fastholdt DN sin sag – og vandt den i efteråret 2017!

Dermed sikrede Danmarks Naturfredningsforening med sin ret til selvstændigt at kunne rejse en fredningssag, aarhusianernes største og mest prominente, grønne område indenfor Ringgaden, en varig beskyttelse imod udstykning og forringelse. Og det er min klare fornemmelse, at selv vore byrådspolitikere i dag har overgivet sig, og kan se fornuften i det.

Og lad mig så lige fastslå en kendsgerning, som ofte er genstand for forvirring og misforståelse: Danmarks Naturfredningsforening kan IKKE bestemme om noget skal fredes. DN kan alene pege på områder og stille FORSLAG om en fredning, hvis vi vurderer, at der er umistelige værdier på spil. Men i sidste ende er det et UVILDIGT FREDNINGSNÆVN med en dommer for bordenden, som træffer afgørelsen. En afgørelse, som efterfølgende kan ankes til et UVILDIGT KLAGENÆVN.

Således er fredningsinstrumentet et overordentligt demokratisk værktøj, som med udgangspunkt i hensynet til naturen på en given lokalitet, ved retssystemets virke sikrer alle berørte parter det bedst mulige udbytte.

DN ønsker nemlig ikke at genere nogen. Vi vil tværtimod allerhelst indgå i brede alliancer og samarbejdsaftaler med andre interessenter om beskyttelsen og udviklingen af den danske natur. Ønsket om at frede natur er ikke en ideologisk kamp imod den private ejendomsret, men en uegennyttig bestræbelse på at fremtidssikre et fælles gode og styrke de universelle værdier, der tilfældigvis er naturligt forekommende på kryds og tværs af private og offentlige ejendomsskel. Det, er der med fredningsinstrumentet skabt en enestående, demokratisk proces for, som tilgodeser såvel almenvællets interesser, som den enkelte lodsejers.

For fredninger er ikke lig med forbud. Tværtimod. Fredninger betyder gevinster for de mange, som får adgang til naturområderne og kan nyde at se på smukke landskaber. Og fredninger betyder forbedrede livsbetingelser for de arter af vilde dyr og planter, som mistrives bag snævre hegn eller i en urtepotte. Lider en lodsejer tab ved en fredning, bliver han kompenseret med fuld erstatning og ofte oplever hun efterfølgende en både økonomisk og immateriel værdiforøgelse af ejendommen.

Fredninger skal derfor ses som en kollektiv investering i et fremtidigt Danmark, hvor værdien af jorden, landskabet og naturen ikke alene opgøres i kroner og ører for den enkelte lodsejer – privat som offentlig – men også i rigdom på levende liv, for en samlet natur og befolkning.

Fredninger – og Danmarks Naturfredningsforenings ret til at foreslå dem – er og bliver en dyrebar gave til Danmark og til alle landets levende skabninger. En gave, som vi villigt giver hinanden, fordi vi midt i vores hovedkulds fremadstormende fremskridt nok fornemmer, at der er ting, som det er værd at værne om og lade være i fred; som det er værd, at frede.

Nu – og forhåbentlig også i fremtiden.

Tak for ordet!

Sebastian Jonshøj, formand DN Aarhus